

**“MTTDA TASVIRIY FAOLIYAT TURLARI BO‘YICHA
MASHG‘ULOTLARNI REJALASHTIRISH”**

Ortiqova Dilbar 2-kurs

4-24-guruh talabasi Mt yo'nalishi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat turlarini rejalashtirishning mazmuni, metodik asoslari, pedagogik yondashuvlari hamda davlat talablari asosida mashg'ulotlarni tashkil etishning o'ziga xos jihatlari yoritilgan. Tasviriy faoliyat turlari — rasm chizish, bo'yash, yelimlash, kollaj, applikatsiya, modellashtirish, dekorativ-amaliy san'at elementlari bolalarning estetik didi, nozik motorikasi, tasavvuri, rang idroki va ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim vosita ekanligi ta'kidlangan. Maqolada pedagogning tasviriy faoliyat jarayonidagi rahbarlik roli, mashg'ulot strukturasi, rejalashtirish tamoyillari, rivojlantiruvchi muhit, zamonaviy yondashuvlar — Montessori, Reggio Emilia, STEAM integratsiyasi asosidagi tasviriy faoliyatni tashkil etish masalalari ilmiy va metodik manbalar asosida tahlil etilgan. Mashg'ulotlarni yosh guruhlari bo'yicha bosqichma-bosqich rejalashtirish, mavzular tanlash, usul va metodlardan to'g'ri foydalanish, integratsiyalashgan faoliyatni rejalashtirish ko'rsatib o'tilgan. Yakunda tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini rejalashtirishning samaradorligi va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

KALIT SO‘ZLAR: tasviriy faoliyat, rejalashtirish, maktabgacha ta'lim, estetik tarbiya, rasm chizish, applikatsiya, modellashtirish, dekorativ san'at, Montessori metodikasi, Reggio Emilia, STEAM, rangtasvir, pedagogik texnologiya, rivojlantiruvchi muhit, ijodkorlik.

KIRISH: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat bolalarning estetik, ijodiy, aqliy va psixomotor rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Tasviriy faoliyat orqali bola ranglarni idrok etadi, shakllarni farqlaydi, predmetlarning tuzilishi, o'lchami, o'zaro joylashuvi haqida tasavvur hosil qiladi, tasviriy obraz

yaratish orqali ijodiy fikrlaydi. Rasm chizish, applikatsiya, modellashtirish kabi jarayonlar bolaning nafaqat ijodkorligini, balki tafakkuri, nutqi, sezgi organlari, mayda motorikasini rivojlantiradi. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni, "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari"da tasviriy faoliyatning mazmuni va yoshga mos ko'nikmalar aniq belgilangan. Bu esa tarbiyachidan mashg'ulotlarni puxta rejalashtirishni, har bir tasviriy faoliyat turining maqsadi, vazifasi, bosqichlari va metodikasini chuqur o'ylab tashkil etishni talab qiladi. Rejalashtirish jarayoni tasviriy faoliyat mashg'ulotlarining samaradorligini ta'minlaydi, bolalarda ketma-ketlik, murakkablik darajasi, mavzu uzviyligi, ijodiy yondashuv shakllanadi. Shu sababdan maqolada tasviriy faoliyat turlarini maktabgacha ta'lim muassasalarida to'g'ri rejalashtirishning nazariy asoslari va amaliy yo'nalishlari yoritiladi.

ASOSIY QISM: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini rejalashtirish bir necha tarkibiy elementlardan iborat bo'lib, ular pedagogik jarayonning izchilligini va sifatini ta'minlaydi. Rejalashtirishning asosiy jihat — yosh guruhiga mos, real, rivojlantiruvchi maqsadni aniqlash, faoliyat mazmunini tanlash, mashg'ulotning bosqichlarini belgilash, rivojlantiruvchi muhitni to'g'ri tashkil etish va mashg'ulot samaradorligini baholashdir. Tasviriy faoliyatning asosiy turlari quyidagilardan iborat: rasm chizish (predmetli, mavzuli, erkin), bo'yash, qalam va bo'yoqlar bilan ishlash, applikatsiya, kollaj, modellashtirish (plastilin, loy, qum), dekorativ-amaliy san'at elementlari. Har bir tasviriy faoliyat turi bola uchun o'ziga xos malaka va ko'nikmalarni rivojlantiradi, shu bois rejalashtirishda har bir faoliyatning pedagogik vazifalari aniq belgilanadi. Masalan, kichik guruhda tasviriy faoliyatning asosiy vazifasi — materiallar bilan tanishtirish, ranglarni ajratishni o'rgatish, chiziqlar chizish, bo'yoqlarni surtish texnikasini shakllantirishdir. O'rta guruhda shakllar, tuzilish, predmetlarning xususiyatlarini aks ettirishga o'rgatiladi. Katta va maktabga tayyorlov guruhlarida esa tasviriy kompozitsiya, mavzuli rasm, dekorativ naqshlar, applikatsiya elementlari, loy modellashtirish texnikalari

chuqurlashtiriladi. Mashg'ulotlarni rejalashtirishda quyidagi tamoyillarga amal qilinadi: yoshga moslik, izchillik, qiziqarlilik, mavzular uzviyligi, materiallar xilma-xilligi, pedagogik yondashuvning ilmiy asoslanishi. Rejalashtirish jarayonida tarbiyachi haftalik, oylik va yillik reja tuzadi. Yillik reja mavzular zanjiri, tasviriy faoliyat turlari va ularning ketma-ketligini, fasllar bilan bog'liq mavzularni, bayram va tadbirlar mavzusidagi tasviriy mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi. Oylik rejalashtirishda mavzular chuqur aniqlashtiriladi, mashg'ulot shakli, pedagogik texnikalar, ko'rgazmali materiallar tanlanadi. Haftalik rejalashtirish esa mashg'ulotning aniq maqsadi, materiali, metodlari va kutilayotgan natijalarni belgilaydi. Tasviriy faoliyatni rejalashtirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Montessori metodikasida bola mustaqil ijod qiladi, tarbiyachi materiallarni ochiq holda joylashtiradi, bolaning qiziqishiga qarab faoliyat tashkil etadi. Reggio Emilia texnologiyasida esa bola san'at orqali o'z dunyosini ifodalaydi, tasviriy faoliyat "yuzta til"dan biri sifatida qaraladi, muhit — uchinchi tarbiyachi hisoblanadi. STEAM metodikasida tasviriy faoliyat texnologiya, matematika, tabiatshunoslik bilan integratsiyada olib boriladi. Masalan, geometrik shakllardan kompozitsiya yaratish, suvning rang bilan reaksiyasini kuzatish, qog'ozdan muhandislik modellarini yaratish bola tafakkurini kengaytiradi. Mashg'ulotni rejalashtirishda strukturaviy bosqichlar ham muhim: tayyorgarlik bosqichi (materialni tanlash, qiziqtirish), asosiy ijodiy bosqich (rasm ishlash, modellashtirish, applikasiya qilish), yakuniy bosqich (ishlarni tahlil qilish, baholash, ko'rgazmaga qo'yish). Har bir bosqich o'zining metodik vazifasiga ega. Masalan, kirish qismida tarbiyachi kuzatish, savollar berish, ko'rgazmali vositalarni namoyish qilish orqali bolani mavzuga jalb qiladi. Asosiy qismida bolalarning mustaqil faoliyati qo'llab-quvvatlanadi, tarbiyachi yo'naltiruvchi rolni bajaradi. Yakunda esa bolalar o'z ishlarini izohlaydi, bu esa nutqiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Tasviriy faoliyat mashg'ulotini rejalashtirishda bolaning individual rivojlanishiga e'tibor qaratish muhimdir. Ba'zi bolalar ranglar bilan ishlashni yaxshi ko'radi, boshqalari esa loy bilan modellashtirishga qiziqadi. Shu sababli rejalashtirishda materiallar xilma-xilligi, ijod uchun erkin tanlov berish,

differential yondashuv qo'llanishi samarali hisoblanadi. Rejalashtirish jarayonida rivojlantiruvchi muhitning tashkil etilishi ham muhim. Materiallar ochiq javonlarda joylashtirilishi, bo'yoqlar, qalamlar, qog'ozlar, tabiiy materiallar, plastilin yetarli miqdorda bo'lishi, xona yorug' va qulay bo'lishi, bolalarning ijodiy ishlarini osish uchun ko'rgazma burchagi mavjud bo'lishi talab etiladi. Tasviriy faoliyatning rivojlantiruvchi ta'siri juda keng. U bolalarning idrok, tasavvur, rangni ajratish, muvofiqlashtirish, ijodiy fikrlash, nutqni rivojlantirish, hissiy barqarorlik, mustaqillik, maqsadga intilish, muloqot, hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, tasviriy faoliyat bolaning emotsional holatini tartibga soladi, o'zini ifodalash imkonini beradi, stressni kamaytiradi. Shu sababdan mashg'ulotlarni rejalashtirishda estetik tarbiyaning barcha jihatlari hisobga olinishi lozim.

XULOSA: MTTda tasviriy faoliyat turlarini rejalashtirish pedagogik jarayonning muhim qismidir. To'g'ri rejalashtirilgan mashg'ulotlar bolalarning ijodiy, estetik, aqliy va motor rivojlanishini ta'minlaydi, tasviriy malakalarni bosqichma-bosqich egallashga yordam beradi. Rasm, applikatsiya, modellashtirish va dekorativ san'at elementlarini izchil rejalashtirish orqali pedagoglar bolalarda tasviriy ko'nikmalarni shakllantiradi, mustaqil ijod qilishga undaydi, rangni sezish, shaklni idrok qilish, predmetlarni tasvirlash qobiliyatini rivojlantiradi. Zamonaviy metodlar — Montessori, Reggio Emilia, STEAM asosidagi faoliyat rejalashtirishni yanada boyitadi va mashg'ulotlar samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, tasviriy faoliyatni puxta rejalashtirish maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2019.
2. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari. Maktabgacha ta'lim agentligi. Toshkent, 2021.
3. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. Toshkent, 2020.
4. Ikromova M., Matyokubova F. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Toshkent: TDPU, 2022.

5. Xolmatova M., Abduqodirova S. Maktabgacha ta'lim metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
6. Tolipova N., Usmonova S. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. Toshkent: TDPU, 2019.
7. Lowenfeld V., Brittain W. Creative and Mental Growth. New York: Macmillan, 1987.
8. Vygotsky L.S. Imagination and Creativity in Childhood. Cambridge University Press, 2004.
9. Piaget J. The Child's Drawing. Routledge, 1997.
10. Schirmacher R. Art and Creative Development for Young Children. Cengage Learning, 2015.